
AZ MTA REGIONÁLIS TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG HÍREI

Beszámoló az MTA Regionális Tudományos Bizottsága 1998. december 2. üléséről.

Az MTA Regionális Tudományos Bizottsága éves munkatervének megfelelően megtartotta a téli ülését, ahol tíz megjelent tag három fő napirendi ponttal foglalkozott.

Elsőként megvitatta az MTA Elnöke által kezdeményezett a "Tudománypolitika az ezredfordulón" kutatási programhoz készült "Tudomány és a regionalitás" című jelentést. Mészáros Rezső DSc. vezette munkacsoport (Dóry Tibor titkár) által összeállított helyzetfeltáró elemzést a bizottság tagjai kedvezően és támogatóan fogadták. A hozzászólások (kilenc tag mondott véleményt) kiemelték a téma fontosságát, annak feldolgozásának újszerűségét. Többen jelezték, hogy hosszú távú folyamatokat alakítanak a regionális szervezetekben a kutatás-fejlesztés bázisainak akár a telepítése, akár a bővítése, s ezek a rendszerek részei a nemzetközi hálózatoknak, így szélesítik a térségi kapcsolatokat.

A kutatás-fejlesztés decentralizációja ugyan hasznos lehet a területfejlesztés számára, azonban ennek a szektornak a "telephelyi igényei" alapvetően mások, mint a többi ágazatnak. A települési környezet, a munkaerő képzettsége, a felhasznált szolgáltatások jellege, az életminőség követelményei eltérnek más szektortól, így kívánatos és szükségszerű építeni a meglévő centrumokra, azokban a kutatás-fejlesztés körülményeit javítani, erősíteni.

Többen hangsúlyozták, hogy szükséges a kutatás-fejlesztés forrásai bizonyos hányadának decentralizációja, illetve a régiók szintjén e szektorra vonatkozó fejlesztési alapok képzése, hogy minél jobban ösztönözni lehessen a térségi kutatási-fejlesztési bázisokat. Mindezen túl nem elhanyagolhatóak az infrastrukturális fejlesztések sem, hiszen a nemzetközi tapasztalatok bizonyítják, hogy a területfejlesztés egyik megújítási forrása lehet a kutatás-fejlesztés és a felsőoktatás intézményeinek telepítése, azok szerkezetének bővítő megújítása.

Igazolták a hozzászólások, hogy a hazai területi szerkezetben eltérés figyelhető meg a modernizációit hordozó szektorok megtelepedése és a kutatás-fejlesztés, felsőoktatás térszerkezete között. Viszont ebben a fejlődési fázisban a többségében a multinacionális vállalatok egységeiként jelentkező termelőhelyeken az előállított termékek fejlesztése a nagyvállalatok központi kutatás-fejlesztési intézményeiben került kialakításra és csak mérsékelten vonják be a hazai és esetenként a helyi kutatóhelyeket.

A Bizottság elfogadásra ajánlotta a jelentést, egyben felhívta a figyelmet arra, hogy a szakmán belül határozottan ösztönözni kell a területi szerkezetek és a tudományos bázisok kapcsolatának kutatását, annak további elemeinek feltárását (például a felsőoktatás területfejlesztési hatását, a regionális fejlesztésekben az innovációs stratégiák kidolgozását, a beszállítói hálózatok és a vállalati termelési, értékesítési kapcsolatok területi dimenzióit stb.).

Második napirendi pontként megvitatásra került Nemes Nagy József DSc. alelnök előterjesztése alapján a "A regionális tudomány, mint önálló diszciplína" című állásfoglalás tervezet. Az MTA Elnöksége kezdeményezte, hogy kerüljön átgondolásra a tudományrendszeren, s ebben véleményünk szerint meg kell jeleníteni a regionális tudományt, mint önálló tudományterületet.

A bizottság tagjai (hét hozzászólás) egyértelműen támogatták az állásfoglalás szükségességét, de már a vélemények különböztek abban, hogy miként határozható meg magának a regionális tudománynak a tartalma, s azt egyértelműen a társadalomtudományok nagyobb tudományterületén belül lehet és kell értelmezni. Felhívták a figyelmet arra, hogy nem lehet leszűkíteni csupán a társadalmi és gazdasági terekre a vizsgálatok tárgyát, egyre nagyobb szerepe lehet az elemzésekben a művi tereknek és a környezeti feltételeknek, amik szinten hatnak a társadalmi-gazdasági döntésekre. A hozzászólások egyértelműen igazolták, hogy a sokat hangoztatott multidiszciplináris jelleg mellett a területi szemlélet egy más gondolkodásmódot, problémaelemző szemléletet kíván meg, s egyben az "ágazati" elemzések módszereinek sokszínű, szintetizáló alkalmazását ösztönzi. Támogatni kell, hogy a tudományterület minél több felsőoktatási intézményben, illetve azok oktatási programjaiban megjelenjen, mert ennek segítségével egyrészt ismertsége növekszik, másrészt jobban tisztázódnak a kapcsolatai a többi tudományterületekkel, s végül az alkalmazhatóság körei is tágulnak.

A Bizottság a szakmai közvéleményhez fordul, hogy minél többen ismerjék meg az állásfoglalást, s véleményt mondjanak a tudományterület önmeghatározására irányuló kezdeményezésről, illetve annak a tudományrendszeren elfoglalt helyének meghatározásáról.

Harmadik napirendi pontként Lengyel Imre CSc. alelnöknek, a Felsőoktatási Albizottság elnökének tájékoztatása hangzott el. A beszámoló alapos összefoglalást adott arról, hogy egyre több felsőoktatási intézményben kezdődött meg a diszciplína oktatása, s ezen szakemberek összefogása, szakmai terének szervezése kedvezően halad. Kidolgozásra és megvitatásra került egy vitaanyag a település- és területfejlesztés, -rendezéssel kapcsolatos képzésről, annak fontosabb alapelveiről, követelményeiről, információs bázisairól és tananyagellátásáról. A nagysikerű tanácskozás nemcsak újabb lendületet adott a képzési programok megújításának, hanem lehetőséget nyújtott további szakmai együttműködések szervezésének is. A FVM kezdeményezésére tananyag készítési program indult meg 1998. év végén, az erre vonatkozó pályázat kiírása történt meg, amit a következő esztendőben is folytatnak, így ütemezetten folytatódhat a tankönyvek összeállítása. Megjelent az Albizottság első Hírlevele, amely segíteni kívánja az oktatási programok megismerését és a szakmai kooperációt. A Bizottság tagjai elismeréssel szóltak az Albizottság munkájáról, annak kezdeményezéseit a jövőben is támogatják.

A Bizottság ülésén az alábbi tájékoztatások hangzottak el:

- Perger Éva CSc. lemondott titkári megbízásáról, mivel kormányzati funkciója nem teszi lehetővé számára a feladat ellátását. Az új titkár megválasztását a Bizottság 1999. őszére halasztotta.
- 1999-ben lesz tíz esztendeje, hogy megalakult az MTA Regionális Tudományos Bizottsága, az eseményt két napos tanácskozással ünnepelnék meg, amelyet Veszprémben rendezünk, 1999. április végén, május elején.

- 1999. február közepén településügyi konferenciát szerveztünk az MTA Településtudományi Bizottságával közösen Budapesten.
- A Bizottság elnöke kezdeményezéssel élt az OTKA elnöke felé, hogy a regionális tudomány önálló zsűrit alakíthasson, s ezzel növekedjék a kutatási támogatások lehetősége. A kezdeményezést nem támogatta az OTKA elnöksége, elutasította az önálló szakmai zsűri alapítását.
- A Tér és Társadalom folyóirat kiadását az MTA IX. Osztálya anyagilag is támogatja 1999. évben is.

Rechnitzer János DSc.
elnök

A REGIONÁLIS TUDOMÁNY, MINT ÖNÁLLÓ DISZCIPLÍNA

(tervezet)

Az MTA Regionális Tudományos Bizottságának állásfoglalása az
MTA Elnöksége által kezdeményezett diszciplína-vitában.

A Bizottság üdvözlöi a hazai tudományági rendszer megújítását célul tűző diszciplína-vita elindítását. Állásfoglalásunk rövid, tényszerű javaslatot tesz a Bizottság tématerületéhez tartozó változtatásra a mai tudományos rendszerben, majd ennek indoklását fejtjük ki.

Az MTA Regionális Tudományos Bizottsága javasolja, hogy az új hazai tudományos rendszerben, a nagyobb tudományterületek közül a *Társadalomtudományok* között, önálló diszciplínaként kapjon helyet a *Regionális tudomány*.

Indoklás:

- 1) A társadalom és főbb részterületei térbeli és területi működésének elméleti és gyakorlatorientált tudományos tartalma a nemzetközi tudományosságban létező, intézményesült, s a hazai tudományos kutatásban is érzékelhetően jelenlévő, világosan megfogalmazható önálló diszciplináris jegyeket hordoz. Hazánk euro-atlanti integrációs törekvései, s a belső regionális feszültségek teljesen új gyakorlati háttérrel, igényekkel hoznak felszínre, amelyek az önálló tudományterületet befogadó társadalmi közegbe helyezik.
- 2) A magyar területi kutatások máig elért, egyre szélesebb nemzetközi és hazai értékelő visszhangot kapó eredményeiket különböző tudományterületekből kiindulva, azok intézményi keretei között érték el. Épp ezen eredmények, a fejlődési út azonban azt is igazolja, hogy a kutatások még eredményesebbé tételét ma már az egyértelműbb diszciplináris meghatározás nagyban segítené.
- 3) A Bizottság meggyőződése: a regionális tudomány önálló diszciplínaként való megjelenése nem valamely más, ma is létező tudományterülettel szembeni lépés, hanem fontos eszköz a tudományközi együttműködés erősítése terén is.
- 4) A társadalomtudományon belül önálló diszciplínaként megfogalmazható regionális tudomány tartama, legalapvetőbb témakörei tézisszerűen az alábbiakban foglalhatóak össze:
  - *A társadalom térbeli és területi működésének elmélete (társadalmi térlemélet).*
  - *A térbeli és területi működés kutatásának módszertana (területi információs rendszerek, regionális modellek).*
  - *A társadalom sokszintű térbeli szerveződésének komplex tudományos kutatása (regionalizálódás).*
  - *A társadalom sokszintű térbeli működése eszmei és intézményi elemeinek kutatása (regionalizmus).*
  - *A társadalmi folyamatok területi irányításának kutatása (regionális politika, térségfejlesztés).*

- 5) A regionális tudomány fenti témaköreit ma már egyre bővülő, több generációt átfogó tudományos közösség műveli hazánkban, amely azonban világos diszciplináris és intézményi megerősítés nélkül dolgozik. Ez a szakmai kör már ma alkalmas arra, hogy a tudományterület önálló tudománypolitikai, szervezési feladatait ellássa, amiben az immár 10 éve működő MTA Regionális Tudományos Bizottsága kész minden reá háruló feladat ellátására a jövőben is. A diszciplináris megerősítésre azonban leginkább az ifjú kutató-oktató generációnak van szüksége. A regionális tudomány önálló diszciplinaként való megjelenése a hazai tudományos rendszerben mindenek előtt a jövő hazai tudományát támogató lépés.
- 6) A diszciplináris önállóság megteremtése szűkebb körre szoríthatja vissza a mai diszciplináris rendszerből eredő, a kutatási munkát is fékező tisztázatlanságokat, amelyek a megújuló tudományos minősítési rendszerben, a kutatásfinanszírozásban össze nem vehető tudományterületek kényszerű és kölcsönös ismerethiányokkal teli viszonyát generálja. Az új diszciplináris keret egyben új, világosan azonosítható partnert is teremt a tudományközi kooperációban.
- 7) A tudományos oldalról - világos tartalommal meghatározott - diszciplináris megerősítésnek aktuálisan fontos szerepe lehet a hazai felsőoktatásban több tudományterület bázisán elindult, s mára szinte robbanásszerűen kiszélesedett terület-és településfejlesztési profilú képzések tudományos tartalmának egyértelmű és világos mérlegre tételében. Hosszabb távon pedig az önálló képzettséget adó regionális szakemberképzés intézményesítésében a graduális és a doktori képzésekben.

Bizottságunk a pozitív döntés reményében kéri az Akadémia illetékes testületeit állásfoglalása érdemi mérlegelésére. Tagjait és a regionalis kutatók tág szakmai körét felkéri, hogy az illetékes fórumokon személyesen is képviseljék a Bizottság jelen állásfoglalásában megfogalmazottakat.

Budapest, 1998. december

Rechnitzer János